

צמר מפוצל *Eremostachys laciniata* ר"ש עשבוני

הגדל ברוב אזורי הארץ (אפריל 2019)

כתבה: ערגה אלוני.

צמר מפוצל *Eremostachys laciniata* (שפתניים) הוא צמח רב-שנתי עשבוני נפוץ, בעל תפרחת גבוהה וצמירה הנראית ממרחק. הצמח הוא המיקרפטופיט: בעונה היבשה בשנה, הוא נותר עם שורש רדום בקרקע וללא עלים. בעונה הלחה, מתעוררים ניצנים רדומים המצויים בצוואר השורש עמוק בקרקע, ומתפתחים עלים.

עלי הבסיס ערוכים בשושנת. הם פשוטים, גדולים ביותר, אורכם עד 40 ס"מ. הפטוטרת קצרה ורחבה. הטרפים מוארכים, גזורים לאונות עמוקות, נוטים כלפי הקרקע. עורק ראשי עבה בולט במרכז הטרף. שטח פני העלה בצדו העליון ירוק כהה. עלים מצויים גם על עמוד התפרחת, לרוב מלווים מקבצי פרחים. עלים אלה קטנים (כ-7-10 ס"מ) גזורים, ונעשים קטנים יותר בראש עמוד התפרחת. שטח פניהם ירוק, שולי העלה וצדם התחתון כסוף ושעיר.

מימין ובאמצע: צמר מפוצר בשיא פריחה. משמאל: עמוד תפרחת ועלים. תמונות: ערגה אלוני ©

עמוד התפרחת זקוף, עבה וצמרי, גובהו 40-150 ס"מ. התפרחת היא שיבולת ארוכה, הפרחים ערוכים בקבוצות בנות 10-20 פרחים מסודרים בדורים מדומים. עמוד התפרחת וגביעי הפרחים עטורים בשערות לבנות סבוכות וארוכות הנראות כצמר דק. מכאן שם הצמח.

גביע הפרח לרוב מוסתר בשערות צפופות, הוא צינורי בן 5 שיניים קוצניות ואשונות. בגביע חבוי צינור כותרת הפרח. הפרח דו מיני, אורכו 2-4 ס"מ, דו-שפתני, בעל שפה עליונה ותחתונה. השפה העליונה דמוית קסדה שעירה מאוד. בקדמת הקסדה מסודרות בטורים צפופים שערות לבנות קצרות הפונות מטה, הנראות כמברשת. השפה התחתונה מפושקת ל-3 אונות מעוגלות משוננות בשפתן. האמצעית רחבה מהאונות הצדדיות, עטורה בצבעי לבן צהוב. עם בגרות הפרח, משתנה הגוון הצהוב לחום. באוכלוסיות שונות מצויים פרחים שכתם זה צבעו חום ארגמן.

אבקנים 4 שונים בארכם, שניים גבוהים ושניים קצרים חבויים בשפה העליונה. ביניהם מסתתר עמוד עלי כפוף. השחלה עילית. הפרח מואבק על-ידי חרקים בעיקר ע"י דבורים. לאחר ההפריה מתפתחות בגביע פרודות שעירות בראשן, בעלות 4 מקצועות.

מימן: פרח בהגדלה. מאמצע ומשמאל: צבעים שונים באונה האמצעית של השפה התחתונה. תמונות ערגה אלוני ©

צמר מפוצל פורח בחודשים פברואר אפריל. לאחר הפצת הזרעים עמוד התפרחת והעלים מתייבשים והצמח נכנס לתרדמה עד לעונה הגשומה שנה אח"כ. הוא גדל בבתה ובגריגה בחבל הים תיכוני, ובעיקר בשוליו. תפוצתו היא מהחרמון בצפון ועד צפון הנגב והר הנגב.

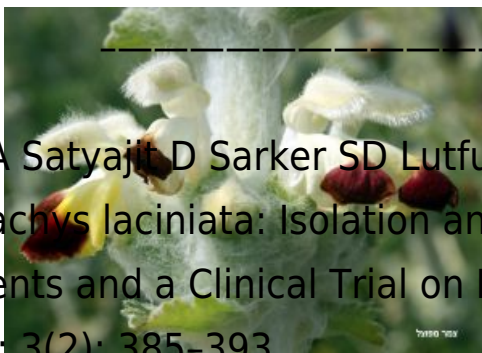
בסוג צמר 60 מינים, הנפוצים בעיקר במערב אסיה ובמרכזה. באזורנו גדלים שני מינים של צמר, מין שני **צמר אדומי**, גדל באדום, והתגלה ע"י הבוטנאי הישראלי אלכסנדר אייג.

אין עדויות אטנובוטניות על שימוש בצמח לצרכי מרפא או לצרכים אחרים בקרב אוכלוסיית הארץ. אך הוא שימושי במקומות אחרים. נמצא ש**צמר מפוצל** עשיר בפלבנואידים (מטבוליטים משניים המסונתזות על ידי צמחים ולהם מספר תפקידים בצמח, מוכרים כויטמין P). והם בודדו מהשורש. אחד מהם לוטאולין. חומרים אלה מוכרים כנוגדי דיכאון.

באירן הוא מוכר כעשב מרפא מסורתי לטיפול בדלקות שונות במפרקים. במיצוי חומרים מהשורש, זוהו גליקוזידים אירידואידים ובודדו. ניסוי קליני קבע כי חומרים אלה יעילים לטיפול כנגד דלקות בעיקר במפרקים.

ספרות:

פינברון-דותן נ ודנין א 1991 המגדיר לצמחי-בר בארץ-ישראל. כנה. ירושלים.

Delazar A Satyajit D Sarker SD Lutfun Nahar et al. 2013 Rhizomes of *Eremostachys laciniata*: Isolation and Structure Elucidation of Chemical Constituents and a Clinical Trial on Inflammatory Diseases. Adv. Pharm. Bull. Dec; 3(2): 385-393.

Nisar M Khan S Dar H Rehman W et al. 2011 Antidepressant screening and flavonoids isolation from Antidepressant screening and flavonoids isolation from . African Journal of Biotechnology Vol. 10(9), pp. 1696-1699.

Solmaz Asnaashari S Fariba Heshmati AF Ebrahimi A Sedigheh BM et al. 2016 Chemical composition and radical scavenging activity of essential oil and methanolic extract of *Eremostachys azerbaijanica* Rech.f. from Iran. Res Pharm Sci. Mar-Apr; 11(2): 113-119.

=====

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2019 צמר מפוצל *Eremostachys laciniata* ר"ש עשבוני הגדל ברוב
אזורי הארץ (אפריל 2019), פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 6.
https://www.kalanit.org.il/eremostachys_laciniata_blooming